

Karjalaisen lehti uudistus otti koviille

Joensuussa ilmestyvässä sanomalehdessä Karjalaisessa elettiin vuonna 2003 suurten myllerrysten vuotta. Päähuomion vei marraskuun 3:nä kuoriutunut ulkoasu-uudistus, joka tehtiin yhteistyössä Keski-suomalaisen ja Savon Sanomien kanssa. Uuden ulkoasun arkkitehteinä toimivat skotlantilaiset alan asiantuntijat Ally Palmer ja Terry Watson.

Uudistuksen tavoite oli kirjattu jo 19.4.2002 näin: kolme maakuntalehteä, Savon Sanomat, Karjalainen ja Keski-suomalainen, haluavat yhdessä uusia ulkoasunsa niin, ettei muutoksia tarvitse tehdä ennen vuotta 2010.

Lokakuussa 2003 kuuden arkkitehdin ryhmä Ally Palmer, Terry Watson, Juha Hirvaskero, Seppo Roth, Sari Vanninen ja Kimmo Penttinen ilmaisi asian aiempaa ylevämmin: Tavoitteena on tehdä Suomen parhaimmännäköistä sanomalehteä!

Uudistuksen tavoitteena on tehdä lehdestä lukijan kannalta entistä helppokäyttöisempi ja silmäiltävämpi. Uudistuksella pyritään tavoittamaan entistä paremmin myös nuoret lukijat. Yhtenä lähtökohtana oli myös lehtien välisen yhteistuotannon helpottaminen, sillä ulkoasunormit eivät enää muodostu esteeksi sisällölliselle yhteistyölle. Vastaavaa kolmen lehden yhtäaikaista ulkoasu-uudistusta ei ole Suomessa aikaisemmin nähty.

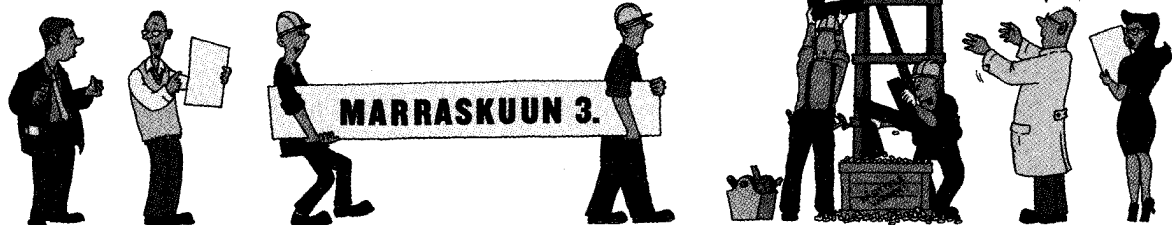
Uudistuksen tuloksena Karjalaisen, samoin kuin Keski-suomalaisen ja Savon Sanomien, jokaiselle sivulle tuli selvä hierarkia, jossa pääjutut ja -kuvat eroavat muista jutuista. Otsikkojen ja leipätekstin kirjasintyypit ovat samat kaikissa lehdissä. Palmerin ja Watsonin mukaan lehdistä on tarkoitus tehdä aikaisempaa yksinkertaisempia ja tarkoituksenmukaisempia. Sanomalehtien rooli ”taustojen, näkökulmien ja analyysien tarjoajina tulee skotlantilaisten mukaan näkymään myös lehtien ulkoasussa” (Suomen Lehdistö 2/2003, 7).

Ennen myöhäisiltana sunnuntaina 2.11., jolloin samppanjalaseja kilisteltiin toimituksessa ensimmäisen uuden Karjalaisen painonmenon kunniaksi, lehdessä tehtiin vuoden aikana paljon ylimääräistä työtä.

Näyttää hyvältä. J a ilmes-
tymisspäivä on...

KARJALAIN

Va-ra-vas-til
Niitä emme senttään
vaihdakaan uuteen.

Kuva Nikolai

Keväällä käyttöön otettiin Doris- ja Quark-järjestelmät, jotka mullistivat lehden rakenteellisen teon. Kirjoittaville toimittajille järjestelmien käyttöönotto ei merkinnyt paljontaan uutta opittavaa.

Sen sijaan uudet järjestelmät tarkoittivat sitä, että perinteinen toimitussihteerin työ muuttui aiempaa tarkemmaksi ja vaativammaksi. Toimitussihteereistä tehtiin vuoronvetäjiä. Käytännössä heistä toimitussihteerin työn lisäksi tuli taittajia. Kun ennen sivumallit seemattiin kynällä paperille, niin huhtikuusta alkaen vuoronvetäjien on pitänyt myös taittaa sivut Quark-ohjelmalla mahdollisimman pitkälle.

Taittajia siirrettiin eläke- ym. järjestelyin pois. Heitä jäi jäljelle kolme. Vaikka vuoronvetäjien työnkuva on laajentunut, taittajat ovat lehdessä edelleen tärkeitä tekijöitä.

Jos vuoronvetäjän kuuluu illalla vastata pahimmillaan jopa yhdeksän suurlta osin ilmoituksilla täytettävästä sivusta, perinteisten taittajien apu ja työ on korvaamattoman tärkeää.

Asemoinnin lisäksi vuoronvetäjät hoitavat Karjalaisessa myös iltauutispäällikön tehtävää. Se merkitsee nopeiden ratkaisujen tekemistä esimerkiksi siitä, mihin loppuillan tulipalouutinen sijoitetaan. Tämähän on perinteistä toimitussihteerin, mutta ei taittajan työtä.

Kevään uudistus oli kova paikka uusille vuoronvetäjille, joista osa entisiä toimitussihteereitä, ja heidän sijaisilleen, joista useimmat olivat tehneet toimitussihteerin työtä vain vähän. Loppusyksyn ulkoasu-uudistus oli toinen kova tilanne, mutta ehkä kevään koulun jälkeen se oli sittenkin lehden tekijöiden helpompi omaksua.

Kyllä hyvä – ei ikinä!

Lukijat saivat käsiinsä maanantaina 3. marraskuuta uudistuneen Karjalaisen.

Ensipalautte oli lähinnä myrskyisää, kuten useimmiten aina, kun jotain ennen kokematon tarjotaan.

Viikko ennen tuoreen, uudenlaisen Karjalaisen ilmestymistä lukijoita oli valmisteltu muutokseen jakamalla lehden mukana esite uudesta Karjalaisesta. Karjalaisen etusivun nimiön kirjaimia oli piirretty purkamaan työmiehet, joita esmiehet toppuuttelivat jotenkin näin: ”Varovasti! Niitä emme sentään vaihda.”

Välitöntä, enemmän tai vähemmän tuttujen ihmisten kahdenkeskistä palautetta tuli jo heti esittelyliitteestä, eikä se useimpien lehdessä työskentelevien korvissa kuulostanut rohkaisevalta.

Uudistuksen nähtyä päivänvalon lukijoita pyydettiin antamaan palautetta uudesta ulkonäöstä sähköpostitse, kirjeitse, puhelimitse ja tekstiviestein. Keskustelua käytiin myös verkko-Karjalaisessa.

Palautetta lehti myös sai. Sitähän annetaan yleensä herkimmin silloin, kun palautteen antaja kokee siihen olevan aihetta.

Toimituspäällikkö Kari Kontkanen kertoo, että yhteydenottoja tuli kaikkiaan 300–400, joka on hänen mielestään vähän siihen nähden, miten isosta muutoksesta oli kyse. Kontkasan mukaan palaute oli varsinkin alussa enimmäkseen kielteistä. Hän arvioi, että alussa ehkä vain viidennes palautteesta oli uudistukseen myönteisesti suhtautuvaa. Ajan kanssa palautteen määrä tietysti laski ja sen sisältö myös tasaantui.

Kuten toimittaja Hannu Jarva otsikoi yhtiön henkilöstöjulkaisun juttunsa, ei Karjalaisen lehti uudistus jättänyt ketään kylmäksi. Jarva on kirjannut juttunsa osan palauteteksteistä:

- Lehti on muuttunut sekavaksi, vaikea lukea. Miksi pilasitte hyvän lehden?
- Tekstin asettelu ressaava, tekstin ulkoasu sekavaa luettavaa, värit hyökkäävät. Epäonnistunut uudistus. 50 vuotta tullut lehti. Emme enää tilaa.
- Kylläpä on otettu monta askelta taaksepäin lehden ulkoasun laadussa! Taidanpa lopettaa koko lehden tilauksen.
- Ulkoasu liian synkkä, liian isot mustat otsikot, sekava yleisvaikutelma ja pelottava. Ei hyvä fontti.
- Lehti on muuttunut vaikeammin luettavaksi. Suuret otsikot korostuvat liikaa jättäen pienet varjoonsa. Osa otsikoista jää huomaamatta.

Pieni teksti on aivan liian pientä. Kokonaiskuva aika sekava. Aamulla ei jaksakaan lukea lehteä kokonaan.

– Näin ensimmäisen aamun jälkeen mauton, jotenkin sotkuisemman oloinen. Entinen parempi. Kaipa tähänkin silmä tottuu.

– Parempi, selkeämpi asu. Kiitos.

– Ei entinenkään lehti ollut mitenkään huono, mutta toki uudistus on hyvä asia ja mielestäni tämä uudistus on mennyt ratkaisevasti hyvään suuntaan.

– Uuden taiton myötä koen, että Karjalaisessa on vähemmän itseäni kiinnostavaa aineistoa. Artikkelien, juttujen arvottaminen ei näy niin selvästi kuin ennen: on vaikeampi erottaa toisistaan asiantuntija-artikkelit, pakinat ja muualta tulleet jutut.

– Ensimmäinen uusi lehti oli melkoinen shokki. Vaikutelma oli kuin koko lehti olisi muuttunut Wihosen mainokseksi. Muina vertailukohina tuli eittämättä mieleen Se- ja 7 päivää -lehdet.

– Karjalaisen uusi ulkoasu on nyt tosi upea. Kiitos.

Lukijoiden palautteesta voi yksinkertaisesti päätellä, että suuri osa oli ensi alkuun järkyttynyt, osa kuitenkin mielissään. Kuten eräs palautteen antaja toteasi, ”ajan kanssa suhtautuminen varmaan muuttuu”.

Yleisönosastolle, Lukijan suoraan linjaan kirjeitä tuli vähän. Osastoa toimittava Tuula Rantonen kertoo, että niitä julkaistiinkin vain muutamia.

– Niissä toistuivat useimmiten samat asiat. Palautetta annettiin herkemmin muita väyliä pitkin, Rantonen sanoo.

Leikitään nyt sitten tätä

Karjalaisen kulttuuri- ja ajankohtaistoimituksen esimies Kimmo Nevalainen on työskennellyt lehden palveluksessa toistakymmentä vuotta. Lehden ulkoasua muutettiin edellisen kerran rajulla kädellä puolentusinaa vuotta sitten, mutta on sitä muuteltu Nevalaisen aikana muulloinkin. Hän kertoo, että sivujen 6-7 aukeama oli vielä 90-luvulla kevyttä tavaraa uutisromppeen keskellä. Nevalainen ehdotti, että ”hei, eikö kantsis siirtää aukeama siitä pois niin saataisiin uutisille tilaa”. Lehti jakautui lopulta kahteen osaan, ja silloin saatiin sivuja lisää.

Nykyisin Nevalaisen osasto hoitaa suunnilleen lehden puolivälistä alkavan loppuosan alkusivut.

Sivua, jonka vasemmassa yläkulmassa on voimakkaan punavalkea merkintä &, kutsutaan Karjalaisessa lähtösivuksi. Se on siis lähtö loppuosalle.

– Uusimman uudistuksen jälkeen lähtösivun painoarvo on kasvanut. Muun muassa sääkatsaus siirtyi myöhemmälle sivulle. Lähtösivulle ei voi nyt panna ihan mitä tahansa.

Uudistus merkitsi myös sitä, että lauantaisin ilmestytvä matinea kasvoi kolmisivuiseksi. Lauantaimatinea tarkoitti aiemmin käytännössä kahta sivun kokoista feature-juttua tai reportaasia. Näin sai tilaa myös perinteinen kuvajournalismi.

Uudistuksen yhteydessä matinea sai näyttävän etusivun, siis lauantain lehtien loppuosan lähtösivun, ja se jatkui sitten seuraavalla aukeamalla.

– Uusi ulkoasu suosii kauniita ja rohkeita. Meidän osastossa revitetään kauhean isoja kuvia.

– Kyllä nyt selvästi osittain mennään ulkoasun eikä jutun ehdoilla.

Nevalainen sanoo, ettei hän ole edelleenkään vakuuttunut siitä, että nyt tehty kuorutus on järkevä.

– Leikitään nyt sitten näitä leikkejä aikamme.

Useimmat toimittajista (ja heidän esimiehistään) ovat myös lehtensä lukijoita. Lukija Kimmo Nevalaista uusi ulkoasu hieman yhä häiritsee. Kolumnit eivät esimerkiksi erotu niin kuin ennen.

– Eivätkä vinjetit ole kauhean onnistuneita, ne ovat huomaamattomia.

Kun alppihiihtäjä Kalle Palander joskus alkutalvesta voitti jonkin kilpailun, Kimmo Nevalainen luki, ja myös kuuli, siitä ensimmäiseksi Karjalaisesta. Uutinen oli uusien taittomallien mukainen ”Lyhyet Iso” – mikä tarkoittaa kahden palstan levyistä, 10 sentin korkuista pätkää ilman kuvaa, saati kehystä. Kehysten käyttö on kielletty.

STT:n lähettämä lyhyt pätkä Palanderin uroteosta tuli joskus kello 23:n aikaan. Se oli vuoronvetäjän helppo vaihtaa aiemmin tulleen, jo sivulle laitetun, ensimmäisen laskun jälkeisestä tilanteesta kertovan uutisen paikalle.

– Se oli se uutinen sen lehden urheilusivuilla, mutta hyvä että edes huomasiin.

Aiemmin uutinen olisi luultavasti kehystetty ja näin ehkä huomattu paremmin.

Nevalainen muistuttaa kuitenkin, että Karjalaisen lehti uudistus on kesken. Nyt ollaan ottamassa käyttöön Job-systeemiä.

Job on lyhyesti sanottuna sähköisessä muodossa oleva päivälista. Siihen päivitetään tulevien lehtien juttuaiheita, juttujen tekijöitä sekä esimerkiksi se, tarvitaanko juttuun kuvitusta ja jos tarvitaan, niin minkälaista. Jobin kautta jutulle varataan myös paikka ja tila jostakin tulevasta lehdestä.

Job on käytössä jo ainakin STT:llä, Turun Sanomissa, Aamulehdessä, Kainuun Sanomissa ja Etelä-Saimaassa.

– Käytännössä Jobia käytetään pääjuttujen ja kakkosjuttujen tekemisessä, Sen sijaan lyhyemmissä jutuissa ei, koska tämä on päivittäin ilmestyvä sanomalehti, jossa tilanne elää koko ajan, kertoo lehti uudistuksen suunnittelussa ja toteutuksessa vahvasti mukana ollut vuoronvetäjä Sari Vanninen.

– Muutoksessa ottaa oman aikansa, että sen saa aikaan. Kyllähän sitä voi kaikkeen patistaa, mutta kyllä me vähitellen tehdään niin, kuin hyvältä tuntuu, Kimmo Nevalainen sanoo.

Liian vähän koulutusta

Petri Vähä on työskennellyt vuoronvetäjän tehtävissä helmikuusta alkaen ja sitä ennen Karjalaisen uutistoimittajana sekä taloustoimittajana. Viimeksi mainittua tehdessään hän osallistui myös taittotyöhön.

Uudet järjestelmät – ja uusi ulkoasu – toivat lisää työtä entiseen verrattuna, sanoo Vähä, mutta siitä huolimatta hän pitää uudistuksia koko lailla onnistuneina.

– Tässä on nyt vahdittu äärettömän tarkkaan sitä, onko esimerkiksi jäänyt ylimääräinen rivi jonnekin. Joissakin kohdissa jo tehdessä tietää, että palautetta tulee. Tämä kaikki on vähentänyt keskustelua lehden sisällöstä, mutta eiköhän tilanneasetu ajan kanssa.

Idea pääjutusta on hyvä. Se helpottaa taittajan työtä, ja toivottavasti lukijankin. Se, että jo aamulla päätetään kunkin sivun ykkös- ja kakkosjutusta, helpottaa arvottamista.

Taloustoimituksessa työskennellessään Vähän ei tarvinnut miettiä kaikkea millilleen. Nyt pitää.

– Nyt joutuu nykertämään paljon enemmän. Jos ennen jokin juttu ei ihan mahtunut tai vastaavasti oli liian väljää, se ei haitannut, mutta nyt kyllä pitää panna rivilleen. Juttujen peukalointi on lisääntynyt. Taittosäännöt ovat paljon tiukemmat. Tilan takia otsikoita ja ingressiotsikoita joutuu miettimään taittaessa aiempaa enemmän.

Koska työ on aiempaa tarkempaa, ja aika sen tekemiseen kuitenkin yhtä lyhyt kuin ennen, se on joskus iltaisin aikaisempaa enemmän hammasten kiristelyä.

– Ennen pystyi nopeammin tekemään nopeita muutoksia. Nyt jos muutos tulee, se pitää kuitenkin hioa kohdilleen. Pikkupalikoiden ja pääjuttujen vaih-

taminen keskenään onnistuu yhtä helposti kuin ennenkin, mutta...

Erikokoistenkin juttujen vaihtaminen kiireessä käy kyllä periaatteessa ot-sikkokokoa muuttamalla, mutta sitten joutuu puuttumaan kaikkeen muu-hunkin sivulla olevaan.

Monesti syntyy mielenkiintoisia tilanteita. Joskus pitää valita kahdesta tar-jolla olevasta vaihtoehdosta se, kumpi on ulkoasullisesti pienempi virhe.

Vähä on vakaasti sitä mieltä, että mitä tarkemmin lehden osastoilla pysty-tään miettimään ja toteuttamaan asioita hyvissä ajoin, sitä parempi asia on vuoronvetäjä-asemioijille.

Karjalaisessa työporukkaa koulutettiin uuteen maailmaan, mutta ilmeisesti ei tarpeeksi. Syy tähän on, että koulutuksessa käyvien piti silti tehdä lehtikin.

– Koulutus ei ollut riittävää. Ne kahteen uudistukseen liittyvät koulutukset olivat määrällisesti naurettavan ja säälistävän rajamailla, Petri Vähä tyrää saamansa opetuksen määrän.

Pienemmän huomaa paremmin?

– Lehti pantiin uuteen pukuun, jossa säännöt ovat tarkemmat kuin aikaisem-min, sanoo 30 vuotta alalla työskennellyt Pentti Kakkinen, entinen Karjalan Maan toimittaja ja toimitussihteeri ja Karjalan Heilin päätoimittaja, joka vii-meksi mainitussa toimestaankin joutui yleensä taittamaan.

Quark-taitto-ohjelman omaksuminen oli helpointa Kakkiselle ja Karjalai-sen vuoronvetäjistä suunnitteluun vahvasti osallistuneelle Sari Vanniselle.

– Minä olen tottunut asemoijan työhön Heilissä. Onhan taitto paremmin hallussa, kun sen itse näkee ja tekee.

Kakkisen mukaan nykyisellä pallilla olisi paljon helpompi istua, jos jutut olisivatkin juuri määrämittaan tehtyjä. Hän ei kuitenkaan usko siihen, että tuleva Job-systeemikään tekisi autuaaksi.

– Eihän sellaista kannata kaikkeen viedä. Kun pääelementit ovat tiedossa, kyllä määrämittäisiä juttuja koloihin saadaan. Mutta jos kuvilla on pääosa, niin kuin meillä voi olla lauantaimeineassa, niin kyllä silloin voidaan ja on helppokin vaatia kirjoittajalta määrämittaa.

Ulkoasu-uudistuksen perusideaan Kakkinen on tyytyväinen.

– Kun jokin asia on tosi isolla ja loput pienellä, niin kyllä ne pienetkin tu-levat esiin yhtä hyvin kuin se isokin. Sekin vaara on olemassa, että ulkoasulli-sesti pieneksi jäävä tärkeä uutinen jää varjoon. Alussa meillä on ollut niin, et-

tä kakkosjutut ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Pääjuttuja on tehty siksi, että niitä pitää olla, mutta aiheet ovat olleet aika ajattomia. Tärkein uutistarjonta on ehkä joskus jäänyt pääjuttutarjonnan alle.

Vahva brittiläinen maku

Uudessa Karjalaisessa, kuten myös Keskisuomalaisessa ja Savon Sanomissa, näkyy mielestäni voimakkaana brittiläinen tapa tehdä sanomalehteä: yksi voimakkaalla knockoutilla otsikoitu juttu sivua kohti, yksi suuri kuva sekä edellisten muodostamaa pääjuttua ympäröivät kakkos- ja niitä pienemmät jutut.

Aikaisemmin Karjalaisessa oli enemmän pelivaraa taitossa ja juttujen painotuksissa, mutta nyt pääjuttu otsikoineen ja kuvineen sanelee ehdot. Usein taittaessa jää tunne, että jokin tärkeä aihe jää vaatimattoman näköiseksi ja sen vuoksi kenties liian vähälle huomiolle, koska pääjutuksi on jo aiemmin päätetty valita joku muu.

Ehkä liian usein käy niinkin, että sivulla on vain pääjutun kuva kenties neljällä tai viidellä palstalla. Usein kaipaisi pari pientä, yhden tai kahden palstan kuvaa sivulle leikkaamaan tekstimerstä, mutta monesti niitä ei ole käytettävissä.

Jotenkin tuntuu, että tässä tehdään nyt iltapäivälehdessä näköistä lehteä broadsheet-kokoon.

Alkuvaikeuksien ja epävarmuuden jälkeen taittaminen on sinänsä alkanut sujua. Verrattuna entiseen uudessa systeemissä on se hyvä puoli, että vuoronvetäjällä on koko ajan palikat käsissään ja omalla päätteellä edessään.

Lisääntyneestä työmäärästä ja tarkkuudesta huolimatta uudistus on vuoronvetäjän näkökulmasta edistystä entiseen verrattuna. Taittajat kuitenkin viimeistelevät sivut painokuntoon, kuten aiemminkin.

Etukäteissuunnittelua työ vaatisi nykyistä enemmän, mutta käytäntö asettaa rajoituksia. Huomisen päivän sanomalehti muuttuu päivän mittaan, sillä sitä työstetään jatkuvasti. Karjalaisen uusi rakenne tuntuu kankeammalta tai ”lukkoon lyödyimmältä” kuin entinen: nopeita muutoksia on joskus vaikea tehdä, ja jos niitä joutuu tekemään, se vie taiton tarkkojen sääntöjen takia aikaa huomattavasti aiempaa enemmän.

Totutaanko tähän?

Seuraavat Karjalaisen ulkoasu-uudistusta vuosimallia 2003 koskevat kommentit on annettu pari kuukautta uudistuksen jälkeen.

– En ole vieläkään tottunut. Nämä kaikki muut jutut jäävät varjoon reunustamaan yhtä.

(lehden tarkkaan lukeva joensuulaisyrittäjä).

– Teksti on liian pienellä, paitsi ne yhdet otsikot.

(70-vuotias lehden tarkkaan lukeva joensuulaisnainen).

– Ennen sivulla saattoi olla 2–3 samanarvoisen näköistä juttua, mutta nyt ei. Kiireessäkin kun lukee, niin löytää joka sivulta jotakin, ja aina sitä paremmin, jos se etukäteismietintä on onnistunut.

(lehdessä työskentelevä toimittaja, joka myös lukee lehteä).

Sisällön vuoro?

Ulkoasuun liittyvien myllerrysten jälkeisenä vuotena 2004 Karjalaisessa on vastaavan päätoimittajan Pekka Mervolan mukaan aika keskittyä sisältöön, siis journalismiin sanan perinteisessä ja 'ainakin joskus' varsinaisessa merkityksessä.

Kieltämättä lehden sisällön kehittäminen jäi taka-alalle vuonna 2003. Mervolan mukaan muutoksen suunta lehdessä jatkuu, mutta vuonna 2004 on tarkoitus keskittyä journalistisen sisällön kehittämiseen ja parantamiseen. Uuden kuusin käyttö on opeteltu – nyt on jälleen aikaa pohtia, mitä sen sisälle halutaan.

Hannu Kauhanen on Karjalaisen toimitussihteeri.